

Ht 03. Har du tid?

Denna instruktion var elevens utgångspunkt:

B9 Här och nu

Ofta lever vi människor i det förflutna eller drömmer om framtiden då allt ska bli så mycket bättre. Vid sällsynta tillfällen inträffar det att vi vill stoppa tiden och bara leva här och nu. Gunnar Ekelöf skildrar i sin dikt Eufori ett sådant ögonblick. Att uppleva något så starkt att tid och rum tycks försvinna är för många människor eftersträvansvärt.

På din skola har man utlyst en essä tävling på temat ”Ögonblick av livsglädje” i samband med en temadag om hälsa och livskvalitet. En essä är en konstnärligt och personligt formulerad text. Bidragen ska publiceras i skolans tidning, och du bestämmer dig för att delta.

*Skriv essän. **Presentera** minst en skildring från en skönlitterär text ur texthäftet där ”här och nu” beskrivs. **Utgå** från denna skildring och **resonera** om människans möjligheter att stoppa tiden och fånga nuet. Jämför gärna den skönlitterära skildringen med en egen upplevelse då varken framtid eller dåtid haft någon betydelse.*

*Rubrik: **Här och nu***

Bedömningsskala: IG–MVG

Så här såg elevens text ut:

Här och nu

I den polska nobelpristagerskan Wislawa Szymborskas dikt ”Moln”, beskrivs människolivet ur ett ovanligt perspektiv. Det jämförs med de ständigt föränderliga molnen, vars väsen aldrig kan begripa vårt behov av att klänga fast vid den tid som inte finns. De är moln, och de är aldrig samma som nyss, och kanske kan vi lära något av dem.

Tid kan inte vara något annat än händelseförloppet. Händer ingenting, tycks tiden stå stilla. Närmre än så kan vi nog aldrig komma tidens natur. Den är en gåta för oss, för människan tycks aldrig kunna få grepp om dess allra minsta men allra viktigaste beståndsdel: nuet.

Verkligheten är, likt molnen, förgänglig. Ögonblicket kommer, byts i samma stund ut mot ett annat, och för verkligheten är det inget speciellt konstigt med det. För människan är detta främmande. Vi har minnen och förhoppningar, vi räds och längtar, fasta i det ögonblick som faktiskt inte finns. Bara i sällsammare stunder då och då, för vissa kanske det bara inträffar en gång, är vi överens med verkligheten, men av naturen är människan och hennes omgivning väsensskilda. Det här har Karin Boye skildrat i sin dikt ”Evighet”:

Vi strävar i kramp,
vi formar i strid,
ett verk, som skall bli evigt –
och dess väsen är tid.

Av tiden, som aldrig håller fast vid något, vill vi forma det eviga.

Att börja leva i nuet ser vi alla som något eftersträvansvärt, men det är också en stor risk att ta. Det är att kasta sig ut i det okända i det omätbara ögonblicket.

Då anar vi det villkor
vi en gång fick:
att brinna i det levandes
ögonblick,
och glömmer det timliga,
som varar och består,
för den skapande sekunden,
som mått aldrig når.

Så avslutar Boye sin ”Evighet”. Och ja, jag tycker som hon, det är vårt villkor! Varför ska vi kämpa mot den verklighet vi är födda till?

Jag är själv en människa som är bra på att leva i nuet, speciellt i den här tiden på året, när vårsolen lyser. Naturen tycks hjälpa oss till nuet, det märker man, och det ser man i skönlitteraturen (bland annat hos Boye och Szymborska), men jag tror att det handlar lika mycket om att vi befinner oss i en brytningstid mellan något och något, mellan vinter och vår, som att naturen är vacker. Även det som håller sig kvar ett tag och som vi mäter tiden efter, årstiderna byts bort varje år, försvinner utan garantier om att få komma tillbaka.

Just nu är alltså tiden för att glömma vad som hänt och vad som ska komma. Det finns ingen bättre tid. Men så tänker man, att nästa vecka är det prov, och så har jag konsert, och så är det det där mötet att tänka på. Man blir rädd att allt man byggt upp ska raderas. Men så kan man alltid tänka. Jag håller fast vid min ståndpunkt: det finns ingen bättre tid.

Men än faller tidlösa
stänk i vår famn,
en stund då vi är borta
från mål och namn,
så solen faller tyst
över ensliga strån
och all vår strävan syns oss
som en lek och ett hån.

Karin Boye 1935

Så här har bedömarena resonerat:

Analysen av den här elevtexten utgår från instruktionen. De verb som används i instruktionen skrivs också här i analysen med fet stil. Uppgiften går ut på att eleven ska skriva ett bidrag till sin skolas essätävling på temat "Ögonblick av livsglädje". Bidragen ska även publiceras i skoltidningen med utgångspunkt i en skönlitterär skildring i texthäftet.

Fungerar då den här texten i den angivna situationen? Ja, anser bedömarena, som i sin helhetsbedömning konstaterar att lösningen har de språkliga, innehållsliga och litterära kvaliteter som man förväntar sig av en läsvärd essä. Den skulle helt säkert intressera skolkamraterna och även få en god placering i essätävlingen.

Eleven **utgår** från två passande val av dikter. Som ett exempel på en litterär beskrivning av tid och ögonblick refererar hon inledningsvis dikten "Moln" av Wislawa Szymborska. Denna dikt finns inte med i texthäftet, men det gör däremot Karin Boyes "Evighet", som är det andra litterära exemplet. Båda dikterna **presenteras** kortfattat men samtidigt skickligt – kopplingen mellan de båda dikternas budskap och essätävlingens tema framgår mycket tydligt. Citat och referat väver eleven in i sin text på ett smidigt sätt. Källhänvisningarna fungerar även om diktsamlingarnas titlar saknas.

Med utgångspunkt i de båda dikterna **resonerar** eleven på ett angeläget och personligt sätt om människans möjlighet att fånga nuet och ögonblicket. Eleven jämför inte de skönlitterära skildringarna med någon egen konkret upplevelse, men detta är heller inte något krav. I stället väljer hon att beskriva sin syn på möjligheten att fånga "här och nu" ur en mer allmänmänsklig vinkel, precis som Boye gör i sin dikt. Med utropet "Och ja, jag tycker som hon, det är vårt villkor!" understryker hon att hon använder sig av Boye för att illustrera sin egen syn på ögonblicket.

Språket i lösningen är avancerat och eleven har funnit den rätta essästilen, särskilt i den första halvan av sin text. Här finner man den litterära ton som är typisk för essän, till exempel "Närmre än så kan vi nog aldrig komma tidens natur. Den är en gåta för oss, för människan tycks aldrig kunna få grepp om dess allra minsta men allra viktigaste beståndsdel: nuet." och "För människan är detta främmande. Vi har minne och förhoppningar, vi räds och längtar, fasta i det ögonblick som faktiskt inte finns". Med genomtänkta textövergångar som "Så avslutar Boye", "Jag är själv" och "Just nu är alltså" skapar eleven ett gott sammanhang genom hela texten.

Den här essän om människans förmåga att fånga nuet bygger på god litterär insikt och håller en så hög stilistisk nivå och har ett så läsvärt innehåll att den får betyget *Mycket väl godkänd* av bedömarna.